

**ТИПОВА ПРОГРАМА**  
**підвищення кваліфікації педагогічних працівників «Психологічне**  
**благополуччя в школі: стресостійкість, емпатія та підтримка»**

**Розробник(и):** ФОП Гончар Костянтин Вікторович ЄДРПОУ 1977306973

**Рецензент(и):** Фізична особа підприємець К.В. Гончар

**Термін дії програми:** з 2025 до 2030 року

## **1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА**

**Актуальність типової програми** – Створення комфортної атмосфери в закладі освіти потребує від педагога знань з психології спілкування, навичок самодопомоги та вміння підтримати дитину в кризі.

**Цільова група:** Психологи, педагоги, класні керівники, адміністрація.

**Обсяг (тривалість):** Загальний обсяг підвищення кваліфікації за цією програмою в межах одного освітнього циклу становить від 2 до 30 годин (0,06–1 кредит ЄКТС) та визначається індивідуально залежно від кількості обраних слухачем освітніх компонентів (тем). Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. У кожному випадку у сертифікаті зазначається фактично пройдений обсяг годин та тематика навчання.

**Особливості реалізації програми** – Програма має модульну структуру та реалізується у вигляді окремих освітніх циклів. У межах одного освітнього циклу слухач обирає одну або кілька тем відповідно до власних освітніх потреб. Кожна тема є логічно завершеним освітнім компонентом та може реалізовуватися автономно. Підсумковий обсяг підвищення кваліфікації в межах одного циклу формується шляхом накопичення обраних тем і становить від 2 до 30 годин. Слухач може проходити програму повторно, обираючи нові теми. За результатами кожного освітнього циклу видається окремий документ про підвищення кваліфікації із зазначенням фактично пройдених годин та тематики навчання.

**Форма (форми) підвищення кваліфікації:** дистанційна

**Мета підвищення кваліфікації** – Підвищення психологічної грамотності педагогічних працівників для створення безпечного середовища.

**Завдання підвищення кваліфікації:**

- Вивчення алгоритмів психологічної допомоги учасникам освітнього процесу
- Методика розвитку емоційного інтелекту в учнів
- Профілактика професійного вигорання вчителя
- Опанування стратегій конструктивного вирішення конфліктів

**Перелік компетентностей, що вдосконалюватимуться:**

- психологічна компетентність
- емоційна стійкість
- комунікативна емпатія
- соціальна адаптивність

**Очікувані результати підвищення кваліфікації:** Слухачі отримають практичні інструменти для підтримки ментального здоров'я, зможуть покращити клімат у колективі та навчать учнів долати труднощі.

**Оцінювання результатів підвищення кваліфікації** - Оцінювання здійснюється на основі виконання рекомендованих практичних та самостійних завдань, участі в проєктній діяльності, тестування або підсумкової роботи відповідно до програми.

**Документ про підсумки підвищення кваліфікації** - Сертифікат або свідоцтво про підвищення кваліфікації встановленого зразка із зазначенням теми, обсягу годин та кредитів ЄКТС відповідно до вимог законодавства

## 2. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Навчально-тематичний план відображає перелік можливих курсів (тем), що реалізуються в межах програми. Проходження всіх тем, наведених у плані, не є обов'язковим. Кожна тема є окремим освітнім компонентом і може реалізовуватися автономно.

| №  | Назва теми                                                                                                | Лекції, год | Самостійна робота, год (мін.-макс.) | Усього, год (мін.-макс.) |
|----|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|-------------------------------------|--------------------------|
| 1  | Професійне вигорання. Важливість спілкування з учнями.                                                    | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 2  | Протидія стресу та підвищення мотивації                                                                   | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 3  | Психосоматика та баланс в роботі педагога.                                                                | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 4  | Ефективне навчання. Методологія щасливого вчителя.                                                        | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 5  | Потреби сучасних учнів. Формати цікавого навчання.                                                        | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 6  | Елементи ненасильницької комунікації. Як використовувати на уроках у закладах освіти                      | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 7  | Сім практичних кроків до особистої ефективності сучасного педагога                                        | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 8  | Особливості роботи з дітьми 5-11 років під час і після війни                                              | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 9  | Використання психотехнік вчителем для заспокоєння учнів у тривожні моменти воєнного часу.                 | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 10 | Створення стимулюючої навчальної атмосфери: використання позитивної психології та мотиваційних стратегій. | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 11 | Діти зі складною поведінкою в закладі освіти. Вчимося їх розуміти.                                        | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 12 | Стабілізація емоційного стану дітей дошкільного віку засобами арттерапії                                  | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 13 | Психологічна складова НУШ. Формування відповідальності учнів за себе, свої дії та своє життя.             | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 14 | Створення моделі сучасного уроку: від традицій до новаторства, від теорії до застосування.                | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 15 | Ефективні способи врегулювання поведінки учнів різних вікових категорій                                   | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 16 | Психологія зворотного зв'язку: від теорії до практики в освітньому процесі.                               | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 17 | Методи роботи з небажаною поведінкою учнів: навчання, підтримка, взаємодія                                | 1           | 1-29                                | 2-30                     |

| №  | Назва теми                                                                                                                      | Лекції, год | Самостійна робота, год (мін.-макс.) | Усього, год (мін.-макс.) |
|----|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------|-------------------------------------|--------------------------|
| 18 | Розвиток якісного навчання та підтримка учнів у виборі майбутньої професії. Психолого-педагогічний супровід                     | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 19 | Специфічні підходи до навчання дітей з СДУГ: Стратегії для роботи з дітьми, які мають синдром дефіциту уваги і гіперактивності. | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 20 | «Формування екологічної свідомості учасників навчального процесу методами арттерапії»                                           | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 21 | Учні в умовах війни: як підтримати фізичне та душевне здоров'я через ефективне спілкування                                      | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 22 | Покращення концентрації учнів з СДУГ: візуальні та стимулюючі підтримки для вчителів                                            | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 23 | Терапія природи: інтеграція арттерапевтичних методик у навчальний процес для сталого розвитку                                   | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 24 | Емоційна компетентність педагога                                                                                                | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 25 | Емоційна сила педагога: інструменти, що допомагають працювати в нестабільних умовах.                                            | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 26 | Психологічна стійкість педагога                                                                                                 | 1           | 1-29                                | 2-30                     |
| 27 | Ресурсний педагог: практики резильєнтності для щоденної роботи в ЗЗСО.                                                          | 1           | 1-29                                | 2-30                     |

### 3. ЗМІСТ ТИПОВОЇ ПРОГРАМИ

#### Тема 1. Професійне вигорання. Важливість спілкування з учнями.

**Ключові питання теми:** Сучасний вчитель - комунікатор, що несе культуру предмету, який викладає. Від нього великою мірою залежить, чи учні цікавитимуться наукою і як скористаються знаннями, як вони спілкуються між собою та вирішують навчальні й життєві завдання. Хороший вчитель має бути таким, яким хоче бачити своїх вихованців, надихати своїм прикладом. Розвиток і постійне навчання - його сильна сторона, над якою варто працювати постійно.

#### Тема 2. Протидія стресу та підвищення мотивації

**Ключові питання теми:** В сучасному світі кількість стресів невпинно зростає, проте якщо правильно рахувати і примножувати власні ресурси, то з стресових ситуацій можна навіть отримати вигоди. Виконуючи справи, вчитимемось розкривати власний потенціал.

#### Тема 3. Психосоматика та баланс в роботі педагога.

**Ключові питання теми:** на сучасному етапі розвитку освіти велика увага приділяється професійним компетентностям педагога, де важливе місце займає саме психологічна компетентність, яка, у свою чергу, є потужним складником компетентнісної парадигми особистості в цілому. Нажвагливим питанням у цьому аспекті є уміння системно відновлювати ресурси, що втрачає учитель стикачись з викликами сьогодення: пандемія, дистанційне навчання, переформатування цінносних орієнтацій суспільства тощо. Як навчитися відпочивати? Як дозволити собі розслабитися? Як відпочивати ще до того як втомився? Для багатьох педагогів це дуже складні питання, що потребують переосмислення й трансформації.

#### **Тема 4. Ефективне навчання. Методологія щасливого вчителя.**

**Ключові питання теми:** Побачити дистанційне навчання в умовах НУШ з яскравої сторони, що дає можливості для розвитку

#### **Тема 5. Потреби сучасних учнів. Формати цікавого навчання.**

**Ключові питання теми:** Учитель завжди зустрічатиметься із запитаннями учнів про те, навіщо їм потрібно вчити те, що пропонують педагоги. Для того, щоб вчитель мав переконливі аргументи, йому самому треба розуміти потреби сучасного суспільства та вміти мотивувати інших. Розберемо принципи, що лежать в основі цікавого навчання.

#### **Тема 6. Елементи ненасильницької комунікації. Як використовувати на уроках у закладах освіти**

**Ключові питання теми:** Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та вмінь, що допоможуть швидко відреагувати виникненню ситуації шкільного насиллю. Щоб попередити такі ситуації доречно вводити елементи ненасильницького спілкування у закладах освіти

#### **Тема 7. Сім практичних кроків до особистої ефективності сучасного педагога**

**Ключові питання теми:** Сьогодні сучасне суспільство має потребу не у вузьких спеціалістах – носіях окремих виробничих функцій, а у всебічно розвинених соціально активних особистостях, які мають фундаментальну наукову освіту, багату внутрішню культуру, які володіють високим рівнем стресостійкості та особистої ефективності. Для педагогічної діяльності вчителя особливо важливі професійно значущі особистісні якості. Сучасному педагогу дуже важливо вміти розпізнавати і структурувати базові потреби і цінності, виявляти і усувати перешкоди в самооцінці, визначати пріоритети та етапи саморозвитку, володіти основними методами і принципами тайм-менеджменту.

#### **Тема 8. Особливості роботи з дітьми 5-11 років під час і після війни**

**Ключові питання теми:** Країна уже пів року перебуває в умовах війни. Для кожного українця та українки, де б вони не перебували, це стрес. І працювати в умовах стресу дуже складно. Наші діти також перебувають у стресових та тривожних станах, розглянемо як це проявляється, як зуміти допомогти дитині пережити стрес та травму. Яким чином ми маємо працювати, щоб допомогти дитині справитися з тривожною ситуацією. Освіта загалом та школа зокрема відчуває гостру потребу в отриманні практичних знань та умінь, чітких системних кроків роботи з дітьми під час і після війни.

#### **Тема 9. Використання психотехнік вчителем для заспокоєння учнів у тривожні моменти воєнного часу.**

**Ключові питання теми:** психотехніки, спрямовані на самопізнання, самовдосконалення, саморегуляцію, саморозвиток

#### **Тема 10. Створення стимулюючої навчальної атмосфери: використання позитивної психології та мотиваційних стратегій.**

**Ключові питання теми:** Навчальна атмосфера: основні ресурси дистанційного і навчання наживо; навчальні стимули - залежність від психо-емоційної налаштованості учасників освітнього процесу; ключові моменти позитивної психології для створення комфортного навчального середовища; мотиваційні стратегії для учнів різного віку.

#### **Тема 11. Діти зі складною поведінкою в закладі освіти. Вчимося їх розуміти.**

**Ключові питання теми:** • про психологічні методи та методики роботи з дітьми зі складною поведінкою, збереження та зміцнення професійного здоров'я педагогів; • про ресурси стресостійкості особистості; • про шляхи гармонізації особистості; • як уникати стресу у професійній діяльності.

## **Тема 12. Стабілізація емоційного стану дітей дошкільного віку засобами арттерапії**

**Ключові питання теми:** Емоції впливають на перебіг різних психічних процесів – сприймання, пам'яті, уяви, мислення, зумовлюють формування певних рис характеру особистості. Зростання нервово-психічного напруження в складних соціально-екологічних умовах, занепокоєння здоров'ям та долею дитини, сім'ї спричиняють невротизацію батьків. Це негативно відбивається на емоційних контактах дорослих з дитиною. Батьки, які перебувають у стані емоційного стресу, переживають тривогу, хвилювання, не можуть забезпечити дитині психологічний комфорт. Навпаки, вони є джерелом підвищеного неспокою, що створює передумови для виникнення емоційних розладів у дитини. Тому так важливо, щоб дорослі усвідомлювали важливість та необхідність у стабілізації емоційної сфери дитини.

## **Тема 13. Психологічна складова НУШ. Формування відповідальності учнів за себе, свої дії та своє життя.**

**Ключові питання теми:** Психологічна підтримка кожної дитини є однією із ключових особливостей освітнього процесу в реаліях сьогодення. Сучасна освіта загалом та школа зокрема відчуває гостру потребу не лише в отриманні практичних знань та умінь, чітких системних кроків впровадження особливостей психологічних знань в освітній процес, як невід'ємної складової процесу формування м'яких навичок. Запровадження практичних заходів задля розвитку кожної особистості, яка б інтуїтивно відчувала, що потрібно для пізнання та розуміння себе, формування власної відповідальності, сенсу, значення дій, вчинків, створення нової ідеї, рішення складного завдання: додати, виокремити одну деталь для пошуку власної ролі, значимості чи того, що робиш, придумати принципово нове або розібрати і скласти по-іншому щось вже звичне, діяти усупереч поширеним стереотипам або просто знайти спосіб поглянути на статичні системи динамічно.

## **Тема 14. Створення моделі сучасного уроку: від традицій до новаторства, від теорії до застосування.**

**Ключові питання теми:** 1. Типологія уроків. 2. Традиційні підходи до планування уроків. 3. Сучасні підходи до моделювання уроків.

## **Тема 15. Ефективні способи врегулювання поведінки учнів різних вікових категорій**

**Ключові питання теми:** Сучасна школа відчуває потребу в освоєнні нових знань і умінь стосовно регулювання поведінки учнів різних вікових категорій

## **Тема 16. Психологія зворотного зв'язку: від теорії до практики в освітньому процесі.**

**Ключові питання теми:** Основи зворотнього зв'язку. Принципи ефективного фідбеку Навички спілкування для зворотного зв'язку. Як отримувати зворотній зв'язок?

## **Тема 17. Методи роботи з небажаною поведінкою учнів: навчання, підтримка, взаємодія**

**Ключові питання теми:** Сучасна школа відчуває потребу в освоєнні нових знань і умінь стосовно регулювання поведінки учнів різних вікових категорій

## **Тема 18. Розвиток якісного навчання та підтримка учнів у виборі майбутньої професії. Психолого-педагогічний супровід**

**Ключові питання теми:** Сучасна школа в умовах війни і дистанційного навчання має вже зараз Розпочати підготовку до повоєнного відновлення країни, у т. ч. через якісне навчання, підготовку учнів до майбутнього вибору професії.

## **Тема 19. Специфічні підходи до навчання дітей з СДУГ: Стратегії для роботи з дітьми, які мають синдром дефіциту уваги і гіперактивності.**

**Ключові питання теми:** Виступ охоплює основні характеристики СДУГ, методи роботи з дітьми, такі як структуровані навчальні середовища, використання візуальних підтримок, системи заохочення та короткі сесії навчання. Обговорюються важливість індивідуального підходу, співпраця з батьками та фахівцями, а також рекомендації щодо створення позитивної атмосфери в класі для сприяння успішному навчальному процесу.

## **Тема 20. «Формування екологічної свідомості учасників навчального процесу методами арттерапії»**

**Ключові питання теми:** Сучасне життя потребує підвищення рівня готовності діяти для збереження природних ресурсів та балансу. Напрямок еко- арттерапії допомагає формуванню еко-свідомості, що є кроком до гармонійних відносин та важливою складовою для сталого розвитку.

## **Тема 21. Учні в умовах війни: як підтримати фізичне та душевне здоров'я через ефективне спілкування**

**Ключові питання теми:** Врахування вікових та індивідуальних особливостей підлітків під час побудови стратегій спілкування. Концепти війни, агресії, втрати і реакції на неї. Орієнтація на відновлення миру. Формування толерантності.

## **Тема 22. Покращення концентрації учнів з СДУГ: візуальні та стимулюючі підтримки для вчителів**

**Ключові питання теми:** Виступ охоплює основні характеристики СДУГ, методи роботи з дітьми, такі як структуровані навчальні середовища, використання візуальних підтримок, системи заохочення та короткі сесії навчання. Обговорюються важливість індивідуального підходу, співпраця з батьками та фахівцями, а також рекомендації щодо створення позитивної атмосфери в класі для сприяння успішному навчальному процесу.

## **Тема 23. Терапія природи: інтеграція арттерапевтичних методик у навчальний процес для сталого розвитку**

**Ключові питання теми:** Сучасне життя потребує підвищення рівня готовності діяти для збереження природних ресурсів та балансу. Напрямок еко- арттерапії допомагає формуванню еко-свідомості, що є кроком до гармонійних відносин та важливою складовою для сталого розвитку.

## **Тема 24. Емоційна компетентність педагога**

**Ключові питання теми:** Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних занять та умінь емоційного реагування та емоційної компетентності

## **Тема 25. Емоційна сила педагога: інструменти, що допомагають працювати в нестабільних умовах.**

**Ключові питання теми:** Сучасна школа відчуває потребу в отриманні практичних занять та умінь емоційного реагування та емоційної компетентності

## **Тема 26. Психологічна стійкість педагога**

**Ключові питання теми:** Сучасна українська школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та навиків психологічної резильєнтності

## **Тема 27. Ресурсний педагог: практики резильєнтності для щоденної роботи в ЗЗСО.**

**Ключові питання теми:** Сучасна українська школа відчуває потребу в отриманні практичних знань та навиків психологічної резильєнтності

# **4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ**

### ***Нормативно-правові документи:***

1. Закон України Про вищу освіту
2. Закон України Про державне регулювання діяльності у сфері трансферу технологій
3. Закон України Про дошкільну освіту
4. Закон України Про загальну середню освіту
5. Закон України Про інноваційну діяльність
6. Закон України Про наукову і науково-технічну діяльність
7. Закон України Про наукову і науково-технічну експертизу
8. Закон України Про освіту
9. Закон України Про позашкільну освіту
10. Закон України Про професійно-технічну освіту
11. Концепція розвитку післядипломної освіти в Україні
12. Національна доктрина розвитку освіти
13. Положення про державний вищий навчальний заклад
14. Положення про дистанційне навчання
15. Положення про інститути післядипломної педагогічної освіти
16. Положення про організацію навчального процесу
17. Постанова кабінету міністрів України від 28.03.2002 № 379 Про затвердження Державної програми "Вчитель"

### ***Основна література:***

1. Артеменко Т. Б. Фахова підготовка практичного психолога системи освіти : Навч.-метод. комплекс до змістового модуля освітньо-професійної програми підвищення кваліфікації практичних психологів навчальних закладів. Черкаси: КНЗ ЧОППОП ЧОР, 2017. 264 с.
2. Вовняко Т. С. Розвиток творчих здібностей. Заняття з елементами тренінгу з підлітками. Психолог. 2015. № 9-10. С. 27-28.
3. Глузман О. В. Базові компетентності: сутність та значення в життєвому успіху особистості. Педагогіка і психологія : Вісник НАПН України. 2009. № 2 (63). С. 51-60.
4. Горбунова В.В. Психологія командування ціннісно-рольовий підхід до формування та розвитку команд: монографія. Житомир, 2014. 379с.
5. Горленко, В. М., Луценко, Ю. А., Острова, В. Д., Сосновенко, Н. В., & Ткачук, І. І. (2017). Методичні рекомендації щодо впровадження циклограм діяльності працівників психологічної служби (В. Г. Панок, ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/709623/>
6. Горленко, В. М., Острова, В. Д., Сосновенко, Н. В., & Ткачук, І. І. (2018). Застосування діагностичних мінімумів в діяльності працівників психологічної служби : методичні рекомендації (В. Г. Панок, ред.). Київ: УНМЦ практичної психології і соціальної роботи. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/713246/>
7. Двіжона О. В. Психологічна служба в закладах освіти: навчальний

посібник. Чернівці: Книги XXI, 2014. 400 с.

8. Діброва А. Розвиток креативності на різних етапах навчання. Психолог. 2015. № 7-8. С. 4-11.
9. Дуткевич Т. В. Савицька С. В. Практична психологія: Вступ у спеціальність. Навчальний посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2007. 280 с.
10. Дуткевич Т. Дошкільна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
11. Еколого-психологічні тренінги. URL: <https://www.slideshare.net/ydvorak/ss-56668391>
12. Еколого-психологічні тренінги. URL: <https://www.slideshare.net/ydvorak/ss-56668391>.
13. Єгорова Є. В. Структура професійної ідентичності особистості: експериментальне дослідження. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. Вип. 30. С. 350-360.
14. Єгорова Є. В. Структура професійної ідентичності особистості: експериментальне дослідження. Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. Вип. 30. С. 350–360. URL: <https://rucont.ru/efd/518381>
15. Зайченко О. Творчі здібності молодших школярів. Розвивальні заняття. Психолог. 2014. № 20. С. 12-20.
16. Зеленська Л.Д. Модерація як форма реалізації супервізії в НУШ. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2021. Т. 2. С. 95-98.
17. Інноваційні моделі підвищення кваліфікації працівників психологічної служби і консультантів ПМПК / авт.кол. за ред. Панка В. Г., Гаркавенко З. О. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.
18. Калашин В. Ф. Філософське ставлення до стресу: психологічний практикум. Управління школою. 2017. № 46. С. 90-94.
19. Карікаш В. І, Босовська Н. А., Кравченко Ю. Є., Кириченко С. А. Основи психологічного консультування у позитум-підході. Черкаси, 2009. 52 с.
20. Лукіяничук А. М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України Вип. 7. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 370-381.
21. Лукіяничук А. М. Модель розвитку професійної ідентичності майбутніх педагогів. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець–Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Вип. 7. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2010. С. 370-381.
22. Максименко С. Д. Рефлексія – шлях до продуктивного самовизначення. Психолог. 2005. № 1. С. 19-22.
23. Методично-прикладна діяльність методиста-практичного психолога щодо розвитку адаптивної поведінки школяра: матеріали з досвіду роботи Т. Б. Артеменко / за ред. Л. В. Жеребньової. Черкаси: ЧОПОПП, 2010. 114 с. Іл.
24. Мірошник О. Г. Професійно-педагогічна рефлексія у вимірах основних сфер професійної активності вчителя. Психологія і особистість. 2015. №1 (7). С. 162-173.
25. Москаль Ю. Ідентифікація й ідентичність у суспільному форматі теоретичного аналізу. Психологія і суспільство. 2016. № 1. С. 96-112.
26. Москальова А. С. Роль саморегуляції в подоланні професійних криз керівниками загальноосвітніх навчальних закладів. Актуальні проблеми психології: зб. наук. праць Інст-ту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л. М. Карамушки. Київ: А.С.К., 2012. Вип.34. Т. 1. С. 197-201.

27. Науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби системи освіти в умовах децентралізації (моделі, досвід) : колективна монографія / наук. ред. В. Г. Панок. Київ : Ніка-Центр, 2020. 152 с. URL: <https://cutt.ly/31ZBZQd>
28. Організація та науково-методичне забезпечення діяльності психологічної служби і ПМПК / за наук. ред. В. Г. Панка та І. І. Цушка. Київ, Український НМЦ практичної психології і соціальної роботи, 2013. 1 електрон. опт. диск (CD-ROM), 12 см.
29. Палько Т. В. Психологічна програма розвитку рефлексії вчителів в умовах післядипломної педагогічної освіти. Актуальні проблеми психології. 2014. Т. 1. Вип. 41. С. 163-168.
30. Положення про психологічну службу у системі освіти України: наказ Міністерства освіти і науки України від 22 травня 2018 р. № 509. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0885-18>
31. Практична психологія в системі освіти : Питання організації та методики / за ред. В. Г. Панка. Київ. : Либідь, 1995. 204 с.
32. Про затвердження професійного стандарту «Практичний психолог закладу освіти»: наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства від 24.11.2020 р. № 2425-20. 30 с. URL: <https://cutt.ly/T1ZB37w>
33. Програма освітньої діяльності та спецкурс курсів підвищення фахової кваліфікації практичних психологів і соціальних педагогів з проблеми «Навички кризового консультування та розвиток психосоціальної стійкості до стресу у дітей» / за заг. ред. В. Г. Панка. Київ: НАПНУ, 2015. 28 с. URL: <https://cutt.ly/x1ZB0Yh>
34. Пучков І. Використання змішаного навчання при підготовці вчителів початкових класів. Вісник університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки. 2017. № 1 (13). С. 260-264.
35. Розвиток творчої обдарованості дітей шкільного віку. Шкільний психолог. 2001. № 11. С. 7.
36. Руденко І.М. Психологічні техніки емоційної саморегуляції для учасників освітнього процесу в умовах Нової української школи: посібник. Черкаси: КНЗ «ЧОПОПП ЧОР», 2022. 57 с.
37. Семиченко В. А. Психологія педагогічної діяльності : навч. посібник для студ. вищих пед. навч. закл. В. А. Семиченко. - К. : Вища школа, 2004. - 336 с.
38. Соціально-психологічний театр / авт.-упоряд.: Л. Жеребньова, Т. Артеменко. Київ: Шк.світ, 2011. 120 с. (Бібліотека «Шкільного світу»).
39. Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій : практичний посібник / Т. М. Титаренко, М. С. Дворник, В. О. Климчук та ін. ; за наук. ред. Т. М. Титаренко. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2019. 220 с.
40. Ставкова С. До питання вивчення та використання супервізії як соціальної технології. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2016. № 3. С. 178-190.
41. Супрунець Т. А. Аксиоматичні ядра головних соціологічних підходів стосовно довіри та довірчих відносин. Міжнародний науковий форум : соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. 2013. Вип. 13. С. 43-55.
42. Терлецька Л.Г. Психологія здоров'я: психічна саморегуляція. Вид. СЛОВО, 2020. 136 с.
43. Формування життєвих навичок у випускників шкіл-інтернатів : методичний посібник для практичних психологів і соціальних педагогів / упор. С. Ф. Гордійчук, В. В. Дьомкіна, Н. В. Лунченко, Т. О. Міненко, О. Л. Москаленко, О. А. Собченко; за заг. ред. В. Г. Панка. Донецьк: вид-во «Вебер» (Донецька філія), 2009. 161 с. URL: <https://bit.ly/3GrgAEB>
44. Чекстере О. Ю. Психологічні особливості ПТСР в дітей, постраждалих внаслідок збройного конфлікту на Сході України. Психолог, 2016. № 7-8 (583-584). С. 55-61.

### **Додаткова література:**

1. Артеменко Т. Засади психологічного благополуччя у закладах освіти // Войцях Т. В., Артеменко Т. Б., Брайченко Т. В., Дудіна Н. М. Особливості діяльності психологічної служби у закладах освіти в умовах дистанційного навчання : методичні матеріали. Черкаси: видавець Чабаненко Ю. А., 2020. 112 с. С. 59-73. URL: <https://cutt.ly/ohA3OAU>
2. Богомолець О. В. та ін. Екстрена медична допомога (догоспітальні протоколи) : посібник / за ред. Богомолець О.В., Рошніна Г.Г. Київ : Юстон, 2016. 211 с. : іл.
3. Думанська Г. Як чудово мислити. Заняття з елементами тренінгу для учнів 4-х класів. Психолог. 2015. № 3. С. 14-15.
4. Зеленська Л. Д. Модерація як форма реалізації супервізії в НУШ. Психолого-педагогічні проблеми вищої і середньої освіти в умовах сучасних викликів: теорія і практика : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 31 березня – 2 квітня 2021 р.). У 2 томах. / Харк. нац. пед. ун-т імені Г. С. Сковороди. Харків : «Стиль-Издат», 2021. Т. 2. С. 95-98.
5. Інформаційні матеріали на тему психологічної допомоги для дітей та дорослих в часі війни. URL: <https://k-s.org.ua/coping-war/>
6. Онопрієнко О.В. Інструментарій оцінювання результатів компетентнісно орієнтованого навчання молодших школярів : методичний посібник. Київ : КОНВІ ПРІНТ, 2020. 72 с.
7. Рашевська Н. Змішане навчання як психолого педагогічна проблема. Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки». 2010. Вип. 191. Ч. IV. С. 89-96.
8. Самопізнання і самовдосконалення в схемах, формулах, таблицях: навчально-методичний посібник / за загальною редакцією Е. А. Пінковської, Т. В. Черкашиної. Укладач А. В. Аносова. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А., 2018. 152 с.
9. Сейтосманов А., Фасоля О. Нова школа у нових громадах : посібник з ефективного управління освітою в об'єднаних територіальних громадах. Київ, 2017. 128 с.
10. Смерчинська Л. Розвиток креативних здібностей педагогів : психолого-педагогічний тренінг. Психолог дошкілля. 2011. № 5.
11. Татенко В. О. Лідер XXI. Lider XXI. Соціально-психологічні студії. Київ : Видавничий дім «КОРПОРАЦІЯ», 2004. 182 с.